

Anförande av överbefälhavaren, general Håkan Syrén, vid Folk och Försvars rikskonferens i Sälen den 14 januari 2007

Insatser nu och utmaningar 2008

Inledning

Det är fjärde gången jag har förmånen att delta i Folk och Försvars rikskonferens här i Sälen för att under olika rubriker belysa Försvarsmaktens utveckling och framtidsfrågor. Jag har två huvudpunkter i mitt anförande.

Jag kommer att börja med en snabb teckning av vad Försvarsmakten gör Här och Nu – alltså ett aktuellt ”leveransperspektiv”.

Utan ambition att vara heltäckande kommer jag att fortsätta med några kommentarer till de utmaningar jag ser på Vägen Framåt bortom vad jag skulle vilja kalla den löpande – något förlängda – försvarsbeslutsperioden.

Här och Nu

Två av försvarsbeslutsperiodens tre år har gått. Vi har tagit en rad viktiga steg för att förverkliga det insatsförsvar som riksdagen beslutat om.

Första steget var en omfattande minskning av både grund- och krigsorganisation. Den slutfördes på mindre än ett år.

Vi har fortsatt med inre reformer som är nödvändiga för att skapa ett insatsberett och insatt insatsförsvar.

Vi har - som jag ingående beskrev här för ett år sedan - satt igång ett långsiktigt arbete för att skapa och förverkliga en modern värdegrund för hela Försvarsmakten.

Öppenhet, Resultat och Ansvar – ÖRA - är de tre ledord som satts i centrum för Försvarsmaktens förnyelse. Det är ingen dagslända utan en avgörande del i hela reformarbetet kopplat till insatsförsvarets operativa fokus och krav på resultat.

Ett nytt soldatutbildningssystem har just sjösatts, där en tredje frivillig termin har lagts till för de soldater som ska förberedas för internationella uppdrag.

En genomgripande personalförsörjningsreform är förberedd och kommer att beslutas under 2007. Materieförsörjningen har successivt anpassats till nya krav på flexibilitet.

Vi stärker vår internationella förmåga genom att sätta upp den stridsgrupp som under vår ledning ska vara beredd till EU-insats under första halvåret 2008. Nordic Battle Group eller förkortat NBG är en motor som mycket påtagligt driver på den inre reformeringen inom hela Försvarsmakten. Om NBG kommer ni att få höra mer imorgon.

Arbetet med att sätta upp insatsorganisationen har nu kommit så långt att vi har börjat tillämpa en kaderorganisering av våra insatsförband enligt samma modell som vi hade i invasionsförsvaret. Det innebär att insatsorganisationens sammansättning, personell och materiellt, liksom aktuella beredskapskrav är tydligt definierad.

Vi har sammantaget fått större operativt fokus i vår verksamhet.

Ett insatt insatsförsvar

Det är resultatet som räknas.

En presentation av det insatta insatsförsvaret börjar naturligen ute på fältet, i de nationella och de internationella insatserna. Mycket fokus har legat på det internationella. Det är därför viktigt att komma ihåg att insatsförsvarets bottenplatta hela tiden verkar i Sverige.

Insatserna i Sverige handlar i dag om två uppgifter. Försvarsmakten hävdar den territoriella integriteten och ger allt efter behov och resurser stöd till samhället. Det senare inkluderar nu även stöd till samhällets försvar mot storskalig terrorism.

Att hävda territoriets integritet är en ständig uppgift, 365 dagar om året och 24 timmar om dygnet. Det är en uppgift som i dag, dessbättre, i första hand innebär behov av övervakning och insatsberedskap. En stor del av uppgiften löses tillsammans med Kustbevakningen, Polisen och Tullverket. Vid behov kan Försvarsmaktens beredskap ökas.

Under 2006 har vi kunnat konstatera ett femtiotal kränkningar, merparten i luften. Det är ungefär dubbelt så många som 2005.

Försvarsmakten har under 2006 haft omkring 1 000 män och kvinnor ute i insatser i tre världsdelar. Huvuddelen av personalen roteras var sjätte månad. Det innebär att det totala engagemanget under året varit ungefär 2 000. Till detta skall läggas det omfattande stöd som ges från hemmaplan. Det handlar om ett omfattande dygnet runt-stöd från insatsledning, underrättelsespecialister och inte minst logistiksidan.

Insatserna i Kongo och Libanon liksom förberedelserna för insatsen i Sudan illustrerar vilka krav som verkligheten idag ställer. Behoven av bidrag uppstår med kort varsel och gäller ofta specialiserade förmågor. Den beredskap som vi sedan flera år upprätthåller med de förband vi anmält till internationella styrkeregister kommer nu väl till pass. Bidraget till FN-styrkan i Libanon, korvetten HMS Gävle, är ett exempel på ett sådant förband.

Ett annat exempel är våra specialförband. Deras höga förmåga och beredskap har under de senaste åren givit Sverige möjlighet att snabbt bidra till att lösa svåra uppgifter på olika platser i världen, senast under EU-ledning i Kongo.

Vårt bidrag till den Nato-ledda internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan (ISAF) har under 2006 utökats samtidigt som Sverige tagit på sig ledningsansvaret för återuppbyggnadsenheten

(PRT) i fyra provinser i landets norra del. Det är ett område som till ytan är större än Danmark. Vid slutet av 2006 uppgick det svenska bidraget till ISAF till 250 man, men antalet kommer i år att ökas. Det stora avståndet från Sverige och den svårtillgängliga geografin ställer mycket höga krav på det logistiska stödet.

Generellt sett så har logistiken kopplat till de internationella insatserna blivit en allt mer krävande verksamhet.

Kosovo är alltså det numerärt sett största svenska engagemanget. Liksom i Afghanistan har vi under 2006 fått en ledande roll. Vi har tagit på oss ledningsansvar för en av de sammanlagt fem multinationella stridsgrupper som ingår i Natos Kosovostyrka (KFOR). Det är ett uttryck

för vår förmåga att leda förband på internationell brigadnivå. Insatserna ute i världen är den sista länken i en lång kedja.

Runt omkring i landet, från Boden i norr till Revingehed i söder, utbildas just nu i runt tal 9000 soldater enligt den nya treterminsmodell som startat under 2006. Alla fullgör två terminers utbildning. De som siktar mot ett insatsberett insatsförband kontraktas sedan och fortsätter med en tredje utbildningstermin.

Hemvärnet förändras och anpassas till nya krav. Hemvärn är i insatsförsvaret liktydigt med välutrustade och välutbildade nationella insatsförband med hög beredskap. Den övning som genomfördes med insatsplutoner i Stockholm hösten 2006 illustrerar detta. Övningens komplexitet, personell utbildningsnivå och materiell status talar ett tydligt språk. Övningsverksamheten får allt fler internationella inslag. De är viktiga led såväl i förberedelserna för kommande insatser som i utvecklingen av förbandens kompetens och förmåga, inte minst interoperabilitet. Några exempel:

Armén deltog 2006 under cirka tre veckor i en övning på divisionsnivå i norra Norge. Förbanden övade tillsammans med Nato:s bästa förband. Alla våra deltagande förband, med totalt drygt 2000 soldater, visade högsta klass (det motsvarar rätt väl storleken på våra tidigare KFÖ-brigader).

Flygvapnet deltog för första gången i en komplex multinationell övning på andra sidan Atlanten. Ett Gripenförband omgrupperade till Alaska, deltog där under två intensiva övningsveckor och flög sedan tillbaka till Sverige. Övningen inklusive den långa förflyttningsoperationen förlöpte utomordentligt väl och visade både oss själva och omvärlden att våra förband håller högsta klass och uppfyller höga krav på interoperabilitet. Internationell förmåga är en realitet även inom våra flygstridskrafter.

Inom marinen är internationella övningar idag en integrerad del i förbandsverksamheten med övningar som Baltops, Brilliant Mariner och amfibieövningar tillsammans med Finland. Våra internationella insatsförband har med gott resultat validerats av Nato. Validering innebär att förbandens förmåga utvärderas och betygsätts enligt fastställda kriterier. Under mer än ett år har ubåten Gotland varit stationerad i San Diego på USA:s västkust och övat mycket framgångsrikt tillsammans med den amerikanska flottan. Vårt system är i världsklass. Røjning av gamla sjöminor i de baltiska länderna är sedan många år ett viktigt inslag i den löpande övningsverksamheten.

Med det nya ledningsregementet i Enköping som nav är vi alltmer engagerade i internationella ledningsövningar och utvecklingsverksamhet. Verksamheten ger hela tiden viktiga ingångsvärden för utvecklingen av nätverksbaserade ledningskoncept som knyter ihop militära och civila funktioner.

Sverige har sedan snart tio år successivt tagit på sig en allt större roll för att utveckla en avancerad datorstödd övningsverksamhet kopplad till komplexa fredsfrämjande operationer. Övningen Viking 05 engagerade totalt över 2000 personer från 25 länder. Ungefär hälften av dessa kom från det svenska försvaret. Nu är förberedelserna för Viking 08 igång. Vår förmåga prövas i också inom ramen för den multinationella utvecklingsverksamheten som kallas MNE

(Multi- National Experiment).

Detta är Här och Nu - ”effektiv insatsförmåga här/nu”.

Blicken mot framtiden

2007 är det sista året som omfattas av 2004 års försvarsbeslut. För oss i Försvarsmakten är det ett på många sätt avgörande år. Mycket av det omfattande inre reformprogram som stakades ut i riksdagsbeslutet slår nu igenom med full kraft. Det gäller inte minst den nya soldatutbildningen, den reformerade personalförsörjningen, kraven på förmåga att möta ett terroristangrepp samt utökad internationell förmåga.

Våra huvudprioriteringar är genom arbetet med NBG i praktiken klara även för 2008. När vi nu tar sikte på framtiden så handlar det alltså om att på allvar börja diskutera den fortsatta utvecklingen av insatsförsvaret bortom den pågående inledande reformeringsfasen. Det handlar då om att säkerställa vår långsiktiga förmåga att möta både grundläggande nationella uppgifter och en ökad internationell ambition. Både och.

Försvarsministern har just tecknat en bild av framtidsfrågorna. Låt mig därför med hänsyn till tiden fokusera på några aspekter:

1. Personalförsörjningen och en anpassad organisationstruktur.
2. Balansen mellan nationella och internationella uppgifter.
3. Ökat samarbete med andra länder.

1. Personalförsörjning och en anpassad organisationsstruktur

Personalförsörjningen är en avgörande framtidsfråga för Försvarsmakten.

Vi står under de närmaste åren inför fortsatta utmaningar inom personalförsörjningsområdet.

Vi kan inte slå oss till ro med de åtgärder vi nu genomfört eller planerar. Den hårdnande konkurrens som vi kommer att se på arbetsmarknaden gör personalförsörjningen till en fråga som under överblickbar tid kommer att stå högt på vår försvarspolitiska agenda.

Den allmänna värnplikten är fortfarande grunden för soldatrekrytering och officersutbildning, men tillämpningen förändras.

Andelen av varje årskull som tas i anspråk för värnpliktsutbildning har kraftigt reducerats.

Den uppgår nu till ungefär 15 procent av den manliga delen. Samtidigt ökar behovet av soldater som vill och kan kontrakteras för internationella insatser.

Tillsammans innebär detta att vi alltmer går mot ett utbildningssystem som i praktiken måste bygga på frivillighet snarare än plikt.

Intresset för soldatutbildningen är i dag så stort att det är lätt att fylla utbildningsplatserna.

Men vi kan inte slå oss till ro. I takt med att den stora 40-talistgenerationen under de närmaste åren går i pension kommer konkurrensen om kompetens på den svenska arbetsmarknaden att hårdna.

Framöver är det en stor utmaning för Försvarsmakten att på ett helt annat sätt än tidigare vara hänvisad till konkurrens på lika villkor. Den tid är förbi då vi helt kunde förlita oss på pliktlagarna för att garantera kompetensförsörjningen.

Man kan diskutera om ”värnplikt” är den mest rättvisande etiketten för det framtida systemet.

Värnplikten är som begrepp inarbetat och positivt värdeladdat. Tillämpningen bygger i dag i

allt väsentligt på frivillighet.

Det viktigaste i dag är att bibehålla en allmän mönstringsplikt och en mönstringsprocess som ger alla ungdomar en bra bild av de utmaningar och utvecklingsmöjligheter som Försvarsmakten erbjuder.

Trots allt är en fortsatt formell pliktlag motiverad som ett uttryck för samhällets behov att i en framtida annorlunda omvärldssituation kunna mobilisera befolkningen till landets försvar.

Vindarna kan vända!

Min uppfattning om att såväl unga män som kvinnor skall mönstra ligger fast. Det är för mig en gåta att vi kan fortsätta att exkludera halva urvalet.

Dessutom måste det vara grundläggande att ge unga män och kvinnor en rättvisande bild så tidigt som möjligt, så att vi verkligen får de mest lämpade att mönstra och göra värnplikten. Skolan har här en viktig roll. Det är utan tvekan där som den folkliga förankringen av försvaret måste grundläggas.

Det finns starka skäl för en planering med större utrymme för årliga anpassningar till nya krav. Det gäller inte minst våra internationella insatser som av uppenbara skäl kräver snabb anpassning till verklighetens omedelbara krav.

Det ställer krav på förändringar också i våra försvarsrelaterade myndigheters organisationsstrukturer. Vi måste fortsätta och anpassa våra organisationer till insatsförsvarets behov. De steg som föreslagits av Försvarsförvaltningsutredningen (FFU) ser jag bara som en början på en fortsatt omstrukturering, där målet måste vara att ytterligare öka vår samlade output.

3. Balansen mellan nationellt och internationellt

Hittills har vi kunnat förena internationella och nationella krav utan att ställas inför avgörande valsituationer. När vi blickar framåt står vi inför en ofrånkomlig diskussion om vilka kriterier som ska styra vår fortsatta inriktning. Växande internationella ambitioner i kombination med en allt hårdare pressad total organisation innebär att nationella och internationella prioriteringar inte med samma automatik som hittills kan förväntas sammanfalla.

I vilken grad ska vi låta omvärldens efterfrågan styra? I vilken utsträckning ska vi låta de nationella uppgifterna styra?

En fördjupad analys av de nationella behoven är nödvändig. Det handlar då om att både väga in den internationella utvecklingen och vår allt snävare rent nationella resursbas. Det är viktigt att vi nu lyfter blicken och ser våra möjligheter utifrån en realistisk syn på framtida ekonomiska förutsättningar. Den framtida handlingsfriheten påverkas av våra beslut i närtid.

En tydlig långsiktig viljeinriktning får inte ställas i motsats till den flexibilitet vi eftersträvar. Startpunkten för en diskussionen om hur vi på bästa sätt förenar nationella och internationella krav inom ramen för en insatsorganisation bör tas i Försvarsmaktens uppgifter.

Det är vad vi nu gör i våra långsiktstudier. Där definierar vi ett antal olika så kallade militärstrategiska koncept, som vart och ett definierar en ram för vilka säkerhetspolitiska effekter som antas efterfrågas. Koncepten omspannar ett spektrum med säkerhetspolitiskt krävande situationer från fred till krig. Inom detta spektrum analyseras vilka möjligheter som Försvarsmakten med olika utformning skulle ha att ge statsmakterna stöd.

Resultatet av det arbetet kommer att redovisas under våren som underlag för en fortsatt politisk analys.

4. Fortsatta samarbeten

Redan för ett år sedan pekade jag på att verkligheten sätter allt snävare gränser för vad små länder kan hantera på egen hand. Samtidigt ställer även utmaningarna i allt högre grad krav på gemensamt agerande. Sverige kommer i ökande utsträckning att behöva samarbeta med andra länder både i förbandsproduktion och i operativ verksamhet för att på ett bra sätt kunna lösa aktuella uppgifter. Flera andra små europeiska länder är i samma situation. Det är alltså ingen unik svensk sits.

Rationalitetsskäl talar för att vi maximalt bör utnyttja möjligheterna till samarbete med andra länder inom förbandsproduktion, underhåll och logistik. Det är ett av de främsta sätten för att med rimlig kostnadseffektivitet kunna upprätthålla önskade förmågor och kompetenser. Även ökat operativt samarbete bör analyseras. Närmast till hands ligger ökat samarbete vad gäller normal fredstida övervakning av sjö och luftrum.

Det nordiska samarbetet har under de senaste åren tagit viktiga steg och jag ser mycket stora möjligheter till en ytterligare fördjupning de närmaste åren. Vi har sedan länge haft ett nära samarbete kring våra internationella insatser och den nordiska stridsgruppen är nu en viktig katalysator för en fortsatt fördjupning av samarbetet både politiskt och militärt. Sverige och Finland har redan idag ett nära samarbete inom sjöövervakning som nu utvidgas också till luftrummet.

Norge och Sverige står just nu inför mycket likartade försvarspolitiska utmaningar med en betydande potential för ömsesidigt förstärkande samarbeten. I våra långsiktstudier har vi nu på båda sidor infogat studiealternativ som bygger på ett utökat norsk-svenskt försvarssamarbete. Resultaten kommer att redovisas under våren och jag förutser en intensiv och spännande diskussion. Jag hoppas att vi efterhand också ska kunna bredda den diskussionen till att också omfatta långsiktiga samarbetsmöjligheter mellan alla de nordiska länderna.

Det är självklart att en sådan utveckling måste bygga på en politisk vilja. Men ingen får tro att vi långsiktigt kan upprätthålla den nuvarande operativa bredden utan att vidta åtgärder, till exempel i form av samarbeten.

Utifrån ett militärt perspektiv erbjuder ett ökat samarbete i den nordiska kretsen stora fördelar jämfört med andra möjliga bilaterala samarbetsalternativ. Det handlar i det sammanhanget främst om Danmark, Finland och Norge, men utesluter inte ett ökat samarbete även med de andra grannländerna runt Östersjön.

Viktigast är dock att helheten alltmer framstår som en vinna-vinna situation där vi genom ett stärkt samarbete med större kraft kan hävda våra nordeuropeiska intressen i det europeiska samarbetet.

Ett ökat nordiskt försvarssamarbete kommer naturligtvis aldrig att vara en ersättning för det europeiska och transatlantiska samarbetet. Det är en självklarhet att ett framtida fördjupat nordiskt försvarssamarbete alltid måste vara stabilt förankrat i det europeiska och transatlantiska samarbetet.

Summering

- De närmaste åren kommer att domineras av arbetet med att fullfölja och konsolidera övergången till ett insatsförsvar.
  - Reformeringen sker jämsides med en intensiv verksamhet nationellt och internationellt.
- Både och!
- Personalförsörjningen förblir en strategisk fråga!
  - Vi behöver fördjupa analysen av nationella förmågebehov.
  - Vi behöver utveckla samarbetet med andra länder, där den nordiska samarbetsdimensionen är viktig.